

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กำหนดให้ปวงชนชาวไทยทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐานอย่างกว้างขวางทั่วถึง และเป็นธรรม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540) จากแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2549 มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคนอย่างรอบด้านและสมดุลเพื่อเป็นฐานหลักของการพัฒนา โดยกล่าวถึงแนวนโยบายการดำเนินการเพื่อการพัฒนาตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิต กำหนดกลุ่มเป้าหมายเด็กอายุ 0-5 ปี ทุกคนต้องได้รับการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่ระบบการศึกษา กำหนดกรอบการดำเนินงานเพื่อส่งเสริม สนับสนุน พัฒนา เตรียมความพร้อมในหลากหลายรูปแบบ รวมทั้งสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาปฐมวัยให้มีคุณภาพครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายเพื่อพัฒนารากฐานพัฒนาการของทุกชีวิตอย่างเหมาะสม และกำหนดกรอบยุทธศาสตร์การดำเนินงานในภาครัฐ เพื่อชี้แนะทิศทางและทิศทางการปฏิบัติ 8 แผนงาน คือ 1) แผนงานพัฒนาพ่อแม่ ผู้ปกครอง สมาชิกในครอบครัวและผู้เตรียมเป็นพ่อแม่ 2) แผนงานพัฒนาและบริการส่งเสริมเด็กปฐมวัย 3) แผนงานพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย 4) แผนงานพัฒนามาตรฐานและคุณภาพ 5) แผนงานพัฒนาการมีส่วนร่วม 6) แผนงานวิจัยพัฒนาและสร้างองค์ความรู้ 7) แผนงานพัฒนาองค์กร กลไกในการปฏิบัติงาน ประสานงานและติดตามประเมินผลแผน และ 8) แผนงานทรัพยากร แต่จากการดำเนินการตามนโยบายและแผนการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย 0-5 ปี ที่ผ่านมาพบสภาพปัญหาการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยในประเทศไทยหลายด้านเช่น หน่วยงานที่ให้บริการจัดการศึกษาปฐมวัยทั้งภาครัฐและเอกชนยังไม่สามารถจัดบริการได้ทั่วถึงทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ขาดการประสานงาน ไม่มีเอกภาพทางนโยบายและทิศทางในการจัดการศึกษา ขาดการบูรณาการที่มีประสิทธิภาพ ขาดคุณภาพในการบริหารจัดการ ขาดการฝึกอบรมบุคลากร ทั้งก่อนประจำการและระหว่างประจำการ ขาดความเข้าใจในเรื่องปรัชญาพัฒนาการเด็กปฐมวัย ขาดการกำหนดมาตรฐาน ขาดระบบการให้การรับรองคุณภาพ ขาดวิธีการบริหารจัดการที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ขาดการวิจัย ขาดการมีส่วนร่วมของชุมชนและประชาชนและขาดการทวนแผนไปสู่การปฏิบัติ (สถาบันแห่งชาติเพื่อการศึกษาเด็กปฐมวัย, 2545; คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545; สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์, 2545)

นอกจากนี้คณะกรรมการปฏิรูประบบการบริหารศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการ ได้ระบุถึงปัญหาการบริหารจัดการศึกษาของไทยโดยภาพรวมว่า 1) มีการรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง ทำให้ขาดอิสระในการคิดและการตัดสินใจในระดับปฏิบัติ 2) ขาดเอกภาพในการบริหารจัดการ

ขาดนโยบายและแผนการจัดสรรงบประมาณและมาตรฐานการศึกษาไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่พึงประสงค์ 3) ขาดประสิทธิภาพในระบบประกันคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา 4) ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน 5) ขาดการพัฒนานโยบายอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง ทำให้ขาดการยอมรับในนโยบาย 6) ขาดการเชื่อมโยงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานอื่นๆ (คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา, 2542)

เพื่อให้การบริหารจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยมีคุณภาพ มีเอกภาพ และเกิดประสิทธิภาพ (efficiency) ประสิทธิภาพ (effectiveness) ทุกคนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 9 (2) ให้มีการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาไปสู่เขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษา และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และในมาตรา 39 ให้กระทรวงศึกษาธิการกระจายอำนาจการบริหารจัดการศึกษาด้านการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล บริหารงานงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป ไปยังคณะกรรมการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยตรง เพื่อให้เขตพื้นที่และหน่วยงานต่าง ๆ ที่จัดการศึกษาเป็นหน่วยงานระดับปฏิบัติมีหน้าที่น่านโยบายสู่การปฏิบัติให้บรรลุผลตามหลักการ เป้าหมาย และพัฒนาระบบการบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ มีเอกภาพ ตลอดจนให้บุคคล ชุมชนมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาควรคำนึงถึงปัจจัย 2 ประการคือ ปัจจัยภายนอกสถานศึกษา ได้แก่ กระบวนทัศน์ในการบริหารจัดการศึกษา (paradigms in management of education) และความร่วมมือจากผู้ปกครอง (parent's involvement in education) และปัจจัยภายในสถานศึกษา ได้แก่ บทบาทของผู้บริหาร ครูอาจารย์ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ ตลอดจนผู้ปกครองและชุมชนเข้าใจในบทบาทหน้าที่ (สงบ ประเสริฐพันธ์, 2543) และผู้บริหารสถานศึกษาต้องสร้างกระบวนทัศน์ใหม่ในการบริหารจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ดังที่ Sizer (1990) Barth (1990) และ Sergiovanni (1991) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพสถานศึกษาหลายประการ อาทิ สถานศึกษาเป็นชุมชนของผู้รักการเรียนรู้ (community of learners) มีสภาพกัลยาณมิตรร่วมวิชาชีพ มีความกล้าเสี่ยงที่จะทำสิ่งใหม่ๆ เคารพในความแตกต่างของผู้อื่น พัฒนาสถานศึกษาเป็นสถานที่แห่งความสุข มีมาตรฐานสูง การเรียนการสอนเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (student - centered) มีโปรแกรมที่หลากหลาย มีบรรยากาศที่ดี ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากร เน้นการพัฒนาบุคลากรและเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองและชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม มีการพัฒนาระบบการวางแผนจัดการศึกษาให้มียุทธศาสตร์ที่สอดคล้องสัมพันธ์เชื่อมโยงทั้งระดับนโยบายและระดับปฏิบัติการ

นอกจากนั้น อารุง จันทวานิช และไพบูลย์ แจ่มพงษ์ (2542) กล้า ทองขาว (2548) มีความเห็นสอดคล้องกันในปัจจัยการนำยุทธศาสตร์สู่การปฏิบัติ คือ สถานศึกษาต้องมีแผนยุทธศาสตร์ที่สร้างความเข้าใจร่วม มีการกำหนดกรอบนโยบาย วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย

กลยุทธ์ ตัวชี้วัด และกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงานร่วมกันที่ชัดเจนเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับสถานศึกษา ตลอดจนมีระบบการกำกับ ตรวจสอบ การเสริมแรงแบบสร้างสรรค์และทุกฝ่ายมีส่วนร่วมแบบบูรณาการโดยยึดหลักการสำคัญ 4 ประการคือ 1) หลักการเรียนรู้ร่วมกัน 2) หลักการรวมพลังเต็มศักยภาพ 3) หลักการพิจารณาตามพื้นที่ และ 4) หลักการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความสำเร็จ ดังที่วีโรจน์ สารรัตนะ (2540) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการนำนโยบายสู่การปฏิบัติว่า นโยบายที่หน่วยงานระดับสถานศึกษานำไปปฏิบัติมีลักษณะเป็นแนวทางกว้างๆ ดังนั้นประสิทธิภาพของการนำนโยบายสู่การปฏิบัติจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยนำเข้า กระบวนการ และปัจจัยนำออก ซึ่งปัจจัยนำเข้า หมายถึงต้นนโยบายการจัดการศึกษา และรวมถึงการดำเนินการตามนโยบายที่มีผลกระทบต่อชุมชนและสังคม ในด้านกระบวนการเกี่ยวข้องกับคุณภาพทั้งการวางแผน การจัดองค์การ การบริหารบุคลากร งบประมาณว่ามีประสิทธิภาพเพียงใด ส่วนปัจจัยป้อนออกจะเกี่ยวข้องกับระบบการตรวจสอบติดตามการประเมินผลการนำนโยบายสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา จากแนวคิดดังกล่าวจึงถือเป็นความสำคัญยิ่งที่สถานศึกษาซึ่งเป็นหน่วยปฏิบัติในการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่ต้องสร้างความร่วมมือทั้งระบบในการกำหนดยุทธศาสตร์การนำนโยบายการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา

การศึกษาเรื่อง “การบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยในเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 1: จากข้อเสนอเชิงนโยบายสู่การปฏิบัติ” ในครั้งนี้เป็นการศึกษาต่อยอดจากข้อค้นพบในวิทยานิพนธ์ของผู้วิจัย คนึง สายแก้ว (2549) ที่ได้ศึกษาข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยในจังหวัดสุรินทร์ ในองค์ประกอบด้านวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย กลยุทธ์ และตัวชี้วัดของการบริหารโดยภาพรวม การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงนโยบาย (policy research) 3 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนแรกเป็นการศึกษาบริบท ใช้วิธีการ 3 วิธีคือ 1) การศึกษาสำรวจ 2) การอภิปรายกลุ่มเป้าหมาย (focus group discussion) 3) การศึกษาพหุกรณี (multi-case study) ขั้นตอนที่สอง เป็นการพัฒนาร่างข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยในจังหวัดสุรินทร์จากผลการศึกษาบริบท ในขั้นตอนที่ 1 โดยการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ (operational seminar) และในขั้นตอนที่สาม เป็นการตรวจสอบร่างข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยในจังหวัดสุรินทร์ โดยมีวิธีดำเนินการวิจัย 2 วิธี คือ 1) การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ (operational seminar) 2) การประชาพิจารณ์ผู้มีส่วนได้เสีย (public hearing of stakeholders) และตรวจสอบข้อเสนอเชิงนโยบายโดยใช้เกณฑ์ความเหมาะสม สอดคล้อง มีประโยชน์ และมีความเป็นไปได้ของ Guskey (2000) ผลการวิจัยได้ข้อเสนอเชิงนโยบายที่กำหนดวิสัยทัศน์ว่า “ภายในปี 2554 จังหวัดสุรินทร์จะเป็นจังหวัดชั้นนำในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย เพื่อตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นอย่างหลากหลายและทั่วถึง” ได้พันธกิจ 7 ประการ คือ 1) จัดระบบการ

บริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล 2) สร้างโอกาสให้เด็กกลุ่มเปราะบางได้เข้าศึกษาในระดับปฐมวัยทุกคน 3) สร้างและพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีคุณธรรม จริยธรรม และได้รับการเตรียมความพร้อมในพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา 4) สร้างเครือข่าย แหล่งการเรียนรู้ และระบบสารสนเทศโดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย 5) สร้างความตระหนักให้ผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วม 6) ส่งเสริมหน่วยงานภาครัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดการศึกษาระดับปฐมวัยให้มีคุณภาพตามมาตรฐาน และ 7) พัฒนาบุคลากรและผู้เกี่ยวข้องให้มีศักยภาพในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย รวมทั้งสร้างขวัญและกำลังใจที่ดีในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ จากผลการวิจัยได้ชุดของเป้าหมาย กลยุทธ์ และตัวชี้วัด ทั้งการบริหารโดยภาพรวม และจำแนกเป็นรายด้าน คือ ด้านการบริหารวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป โดยมีรายละเอียดหลายประการที่มุ่งจะก่อให้เกิดผลสำเร็จตามวิสัยทัศน์และพันธกิจที่กำหนดไว้ ซึ่งผลการวิจัยข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยในจังหวัดสุรินทร์ดังกล่าวยังไม่มีการนำสู่การปฏิบัติจริงศึกษาและหากมีการนำสู่การปฏิบัติในสถานศึกษาจะส่งผลต่อความสำเร็จตามที่คาดหวังไว้หรือไม่เพียงใด และก่อให้เกิดองค์ความรู้หรือการเรียนรู้ใหม่ใดบ้างทั้งในระดับบุคคล กลุ่มบุคคลและระดับโรงเรียน

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยยึดหลักการว่าข้อค้นพบจากการวิจัยในวิทยานิพนธ์เป็นฐานสำคัญที่จะนำไปสู่ยุทธศาสตร์การแก้ปัญหาที่ปรากฏอยู่จริงในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานระดับปฐมวัยของจังหวัดสุรินทร์ และการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ถือเป็นยุทธศาสตร์การเปลี่ยนแปลงที่มีหลักการสำคัญว่าจะทำอย่างไรให้ผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานปฐมวัยมีบทบาทในการกำหนดปัญหา วิเคราะห์ปัญหา ค้นหาสาเหตุแห่งปัญหาอย่างเป็นระบบ ค้นหาแนวทางปฏิบัติเพื่อการแก้ปัญหาได้จริงโดยระดมความร่วมมือทั้งภายในภายนอกชุมชน หน่วยงานและองค์กรมาร่วมแก้ปัญหา ให้สถานศึกษาเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหาแบบร่วมมือแบบทำไปเรียนรู้ไป โดยผู้วิจัยเป็นผู้มีบทบาทในการกระตุ้น การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างกระบวนการต่างๆให้เกิดขึ้น เพื่อให้ได้ข้อสรุปเป็นผลการวิจัย

คำถามวิจัย

ข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยในจังหวัดสุรินทร์ที่เป็นผลจากการวิจัยเชิงนโยบายที่อาศัยหลักการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียของหน่วยงานที่จัดการศึกษา 8 หน่วยงานนั้น เมื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริงเฉพาะในสถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 1 ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมีข้อเสนอใดบ้างที่เป็นปัญหาหรือความต้องการและเป็นที่ยอมรับนำไปปฏิบัติของผู้ร่วมวิจัย มีจุดมุ่งหมายการพัฒนา และชุดของโครงการและกิจกรรมในเรื่องนั้นอย่างไร มีการนำไปปฏิบัติ การประเมินผล และการมีผลสะท้อนกลับจากวงจรที่หนึ่งสู่วงจรที่สองอย่างไร การปฏิบัติเช่นนั้นได้ส่งผลต่อความสำเร็จตามที่

คาดหวังหรือไม่ และการปฏิบัตินั้นได้ก่อให้เกิดองค์ความรู้หรือการเรียนรู้ใหม่ใดบ้างเพื่อเป็นกรณีในการวิจัยหรือการปฏิบัติต่อยอดของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือหน่วยงานอื่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานร่วมในขั้นตอนการวางแผน การนำแผนสู่การปฏิบัติการ ประเมินผล และการมีผลสะท้อนกลับในการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 1 ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
2. เพื่อประเมินผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายร่วม ในการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยในเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 1 ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
3. เพื่อนำเสนอองค์ความรู้หรือการเรียนรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันประเมิน และร่วมกันปรับปรุงแก้ไขในการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยในเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 1 ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อเป็นกรณีในการวิจัยหรือการปฏิบัติต่อยอดของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือหน่วยงานอื่น

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. การบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยในเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 1: จากข้อเสนอเชิงนโยบายสู่การปฏิบัติด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research : PAR) ซึ่งกำหนดขั้นตอนการวิจัยไว้ 2 ระยะ ประกอบด้วย ระยะที่ 1 เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากร โดยการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับนโยบายการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยในจังหวัดสุรินทร์ที่เป็นผลจากการวิจัยเชิงนโยบายที่อาศัยหลักการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย การศึกษาดูงานสถานศึกษาปฐมวัยที่ประสบผลสำเร็จ (best practice) ระยะที่ 2 เป็นการปฏิบัติการตามวงจรการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งกำหนดไว้จำนวน 2 รอบ
2. การบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย จำกัดขอบเขตอยู่ในเกณฑ์ที่ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยร่วมกันกำหนดขึ้น ในกรอบข้อค้นพบของข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยในจังหวัดสุรินทร์ในองค์ประกอบด้านวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย กลยุทธ์ และตัวชี้วัดของการบริหารโดยภาพรวม การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานงบประมาณและการบริหารงานทั่วไปของคณิง สายแก้ว (2549)
3. ระยะเวลาดำเนินการวิจัย ระยะที่ 1 กำหนดการเตรียมความพร้อมให้กับบุคลากร ระหว่างวันที่ 20 สิงหาคม – 26 ตุลาคม 2550 และกำหนดตามวงจรการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม รอบละ 1 ปี โดยวงรอบที่ 1 ระหว่างวันที่ 11 พฤศจิกายน 2550 - วันที่ 15 ธันวาคม 2551 และวงรอบที่ 2 ระหว่างวันที่ 10 มกราคม 2552 – วันที่ 27 เมษายน 2553

4. พื้นที่และกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ ใช้สถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 1 เป็นพื้นที่วิจัย และกำหนดให้บุคลากรที่ปฏิบัติงานในสถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์เขต 1 กรณีโรงเรียนสวย เป็นกลุ่มเป้าหมายการวิจัย

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมที่วีโรจน์ สารรัตนะ (2548) พัฒนาขึ้น เป็นรูปแบบที่เน้นความเป็นศาสตร์เชิงวิพากษ์ (critical science) การนำเสนอผลการวิจัยจึงอิงกับแนวคิดเชิงวิพากษ์ (critical approach) แสดงหลักฐานประกอบ ทั้งข้อมูลสถิติ ภาพถ่าย เอกสาร หรืออื่นๆ ถึงสิ่งที่ได้ร่วมกันคิด ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันสังเกตผล และร่วมกันสะท้อนผลการเปลี่ยนแปลง ทั้งที่สำเร็จและไม่สำเร็จ และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่มบุคคล และระดับโรงเรียน ดังนั้นผลการวิจัยจึงเป็นการพรรณนา หรือบรรยายเชิงวิพากษ์ (critical description) ซึ่งอาจแตกต่างจากการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบอื่น และอาจมีข้อค้นพบบางประการจากการนำรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้มาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

2. การศึกษาครั้งนี้เป็นกรณีศึกษาโดยจำกัดสถานที่ ดังนั้นการเลือกกรณีศึกษามีได้อาศัยวิธีการทางสถิติ แต่พิจารณาจากโรงเรียนที่อยู่ในโครงการโรงเรียนผู้นำการเปลี่ยนแปลงของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 1 และเป็นโรงเรียนที่มีความประสงค์ที่จะเข้าร่วมพัฒนาการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยจากข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยสู่การปฏิบัติด้วยกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ดังนั้นข้อค้นพบต่างๆที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้จึงเป็นข้อค้นพบในบริบทเฉพาะ (specific context) ตามหลักการของการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research : PAR) ดังรายละเอียดในบทที่ 2 และตามหลักการบริหารตามสถานการณ์ (situational approach) ที่กล่าวว่าไม่มีรูปแบบใดสำเร็จรูปที่จะสามารถนำไปใช้ได้ในทุกที่ จึงไม่สามารถนำไปอ้างอิงเพื่อใช้ในสถานศึกษาอื่นๆได้ตามหลักการนำไปใช้ทั่วไป (generalization) แต่ผู้ที่สนใจ อาจนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหรือปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละสถานศึกษาได้

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดนิยามศัพท์เฉพาะที่สำคัญดังนี้

1. การบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย หมายถึง การดำเนินงานในสถานศึกษาที่จัดระบบโครงสร้างตามแนวปฏิรูประบบการบริหารจัดการศึกษาที่เน้นการกระจายอำนาจ และให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม โดยมีระบบโครงสร้างการบริหารงาน 4 ด้านคือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป

2. ข้อเสนอเชิงนโยบายการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยในจังหวัดสุรินทร์ หมายถึง สาระเกี่ยวกับนโยบายที่เป็นผลจากการวิจัยเชิงนโยบายที่อาศัยหลักการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสียของหน่วยงานที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัย 8 หน่วยงานในจังหวัดสุรินทร์ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจากกระบวนการวิจัย เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติการบริหารการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาในจังหวัดสุรินทร์ มีองค์ประกอบสำคัญ คือ วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย กลยุทธ์และตัวชี้วัด

2.1 วิสัยทัศน์ (vision) หมายถึง ข้อเสนอเกี่ยวกับภาพอนาคตของการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยในจังหวัดสุรินทร์

2.2 พันธกิจ (mission) หมายถึง ข้อเสนอเกี่ยวกับภารกิจของสถานศึกษาในการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยด้านการบริหารงานโดยภาพรวม การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป

2.3 เป้าหมาย (goal) หมายถึง ข้อเสนอเกี่ยวกับการระบุปริมาณและคุณภาพของความสำเร็จในการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยในด้านการบริหารโดยภาพรวม การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป

2.4 กลยุทธ์ (strategy) หมายถึง ข้อเสนอเกี่ยวกับแนวทางหรือสิ่งจำเป็นที่ต้องปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายของการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยในด้านการบริหารงานโดยภาพรวม การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานงบประมาณ และการบริหารงานทั่วไป เพื่อให้บรรลุผลตามที่วางไว้

3. ผลการดำเนินงานร่วม หมายถึง ผลที่เกิดจากการร่วมกันคิด ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันสังเกต และร่วมกันสะท้อนผลความรู้หรือสิ่งใด ๆ อย่างสมเหตุสมผล ในขั้นตอนการวางแผน การนำแผนสู่การปฏิบัติ การประเมินผล และการมีผลสะท้อนกลับในการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษาสังกัดเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 1 ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมแล้วก่อให้เกิดสิ่งใหม่ที่มีความสมบูรณ์มากขึ้นกว่าเดิม สามารถนำไปใช้ในการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

4. ผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายร่วม หมายถึง ผลที่เกิดจากพฤติกรรมด้านความคิด (thinking) ความรู้สึก (feeling) และการปฏิบัติ (acting) ของบุคลากรผู้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยในเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 1 ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรในแต่ละวงรอบของกระบวนการวิจัยโดยเปรียบเทียบกับเป้าหมายตามจุดประสงค์ของชุดโครงการและกิจกรรม

5. การนำเสนอองค์ความรู้หรือการเรียนรู้ใหม่ หมายถึง การรวบรวมองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ ร่วมกันประเมิน และร่วมกันปรับปรุงแก้ไขในการบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยในเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 1 ด้วยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

แบบมีส่วนร่วม ในแต่ละวงรอบเพื่อให้บุคลากรสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ที่ต้องการและพัฒนาตนเองให้ปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อการบรรลุเป้าหมายของงาน การพัฒนาคน สถานศึกษา และชุมชน

6. โรงเรียนผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง โรงเรียนบ้านสวาย สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุรินทร์ เขต 1 เป็นสถานศึกษาที่เข้าร่วมในโครงการโรงเรียนผู้นำการเปลี่ยนแปลงของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีแนวคิด ทิศทางและความพร้อมที่จะพัฒนาปรับปรุงสถานศึกษาโดยเน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรในสถานศึกษา และพร้อมที่จะพัฒนาการจัดการเรียนการสอนได้ครอบคลุมตามมาตรฐานชาติ

7. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (participatory action research : PAR) หมายถึง การวิจัยที่มีรูปแบบที่เน้นความเป็นศาสตร์เชิงวิพากษ์ (critical science) การนำเสนอผลการวิจัยจึงอิงกับแนวคิดเชิงวิพากษ์ (critical approach) แสดงหลักฐานประกอบ ทั้งข้อมูล สถิติ ภาพถ่าย เอกสาร หรืออื่นๆ ถึงสิ่งที่ได้ร่วมกันคิด ร่วมกันปฏิบัติ ร่วมกันสังเกตผล และร่วมกันสะท้อนผลการเปลี่ยนแปลง ทั้งที่สำเร็จและไม่สำเร็จ และการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่มบุคคล และระดับโรงเรียน ดังนั้นผลการวิจัยจึงเป็นการพรรณนา หรือบรรยายเชิงวิพากษ์ (critical description) และอาจมีข้อค้นพบบางประการจากการนำรูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้มาใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ในเชิงวิชาการเพื่อนำไปใช้ในการบริหารจัดการศึกษา ปรุุมวัยสำหรับสถานศึกษาที่มีบริบทเช่นเดียวกัน ดังนี้

ประโยชน์เชิงวิชาการ

1. เป็นการวิจัยที่จะก่อให้เกิดองค์ความรู้จากบุคคลและผู้เกี่ยวข้องในสถานศึกษา ใน การบริหารจัดการศึกษาปฐมวัยในลักษณะเป็นการพัฒนาองค์ความรู้ฐานรากจากการกระทำ (grounded knowledge from doing)
2. เป็นการวิจัยที่จะก่อให้เกิดการเรียนรู้ทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับ โรงเรียน เป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ตามหลักการเรียนรู้ด้วยการกระทำ (learning by doing)
3. นักวิจัยหรือนักวิชาการ สามารถศึกษาเรียนรู้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมี ส่วนร่วมที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ มีการวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อปรับปรุงหรือพัฒนารูปแบบการวิจัยให้ มีความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ประโยชน์เชิงการประยุกต์ใช้

1. การนำรูปแบบการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมไปปฏิบัติในสถานศึกษาเป็นยุทธศาสตร์การบริหารเพื่อการเปลี่ยนแปลง ที่สอดคล้องกับหลักการบริหารที่อิงพื้นที่เป็นฐาน (site based management) ในทุกระดับทั้งระดับเทคนิค ระดับปฏิบัติ และระดับมีส่วนร่วม จะทำให้บุคลากรกลุ่มเป้าหมายได้รับการพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่ และต่อเนื่อง เกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติ มีทักษะการทำงานร่วมกัน มีความรู้และเจตคติที่ดีต่อการปฏิบัติงาน จะทำให้สถานศึกษามุ่งสู่ความเป็นเลิศในที่สุด
2. การนำเสนอองค์ความรู้ทางวิชาการที่เกิดจากการปฏิบัติจริงในสถานศึกษา ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์ที่มีความน่าเชื่อถือ สามารถนำไปปรับใช้ในสถานศึกษาที่มีบริบทเช่นเดียวกันเพื่อพัฒนาการบริหารการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษาอื่นได้